

Undervisningsforløb:

Lokalhistoriske kildepakker – Brønshøj og Husum (Skoleliv og krig)

Lærervejledning – erindringer

Om materialet

Disse erindringsuddrag omhandler et eller flere af temaerne *Skoleliv* og *Krig*. Erindringerne stammer fra arkivets samling af pensionisterindringer fra 1995 og er skrevet af Svend Barmer, Else Haagensen, Jytte Kaalund Larsen og Anne Lyngberg-Larsen. Uddragene giver et indblik i børns skolegang samt deres oplevelser af besættelsen, senere i deres liv. Nedenfor kan man finde elevopgaver og undervisningsforslag til hvert erindringsudrag.

Fakta

Målgruppe: Grundskolen

Klassetrin: 3.- 10.

Kompetenceområde: Kildearbejde

Fag: Historie

Omfang: Varierende

Temaerne er valgt med henblik på, at eleverne skal kunne leve sig ind i erindringen og identificere sig med den personlige fortælling. Derigennem kan eleven få en fornemmelse af, hvordan samfundet og børns vilkår har ændret sig hen over tid, og den betydning det har haft på deres liv og hverdag i dag. Materialets omfang er meget fleksibelt og undervisningsforslagene lægger op til, at læreren kan arbejde med kildeuddragene i et enkelt modul eller som en del af et længere forløb. Som lærer kan man vælge, at klassen arbejder med det samme uddrag under samme tema, eller man kan fordele de forskellige temaer og uddrag mellem eleverne, så de arbejder med hver deres historiske vinkel.

Erindringerne kan tilgås i deres oprindelige form, men da disse kan være meget teksttunge, er de derfor bearbejdet og inddelt i tematiske uddrag til brug for eleverne. På den måde fremstår de mere overskuelige og tilgængelige. Hvis erindringen oprindeligt er håndskrevet, står dette uddrag sammen med det transskriberede. Læreren kan her vælge, hvorvidt eleverne skal prøve kræfter med den håndskrevne del. Hvis erindringen oprindeligt er maskinskrevet, er det denne udgave der er benyttet. I uddragene kan man finde henvisning til sidetal på de originale erindringer i transskriberet eller maskinskreven form. Uddragene findes i mappen, "Materiale".

Materialets opbygning

Undervisningsmaterialet er bygget op omkring fem punkter, der er uddybet nedenfor. Under pkt. 3 – *kildearbejde* er der konkrete elevopgaver. De øvrige punkter er tænkt som didaktiseringsforslag. Læreren kan frit vælge i hvor høj grad der skal arbejdes med de forskellige punkter. Man kan fx vælge kun at arbejde med erindringsuddraget og de tilhørende spørgsmål, eller man kan vælge at arbejde med det første punkt og så lade eleverne efterfølgende selv researche sig frem til svarene på de spørgsmål, som de stiller til fotografiet.

1. Nysgerrighed og undren

Ved hjælp af udvalgte fotos er det hensigten at vække elevernes nysgerrighed og undren. De bliver præsenteret for et udvalg af fotos til et af temaerne. Fx følgende:

- Skoleliv:
 - [Skolebillede - kbh billeder.dk](#)
 - [4. klasse - kbh billeder.dk](#)
 - [Sundholm Skole - kbh billeder.dk](#)
 - [Sundholm Skole - kbh billeder.dk](#)
 - [Efterslægtens Skole - kbh billeder.dk](#)
 - [Hans Tavsensgades skole - kbh billeder.dk](#)
 - [Ny Carlsbergvejens Skole - kbh billeder.dk](#)
 - [Ny Carlsbergvejens Skole - kbh billeder.dk](#)
 - [Skolestue, Vester Voldgades Skole - kbh billeder.dk](#)
 - [Nørre Farimagsgade 51, Vajsenhusets skole - kbh billeder.dk](#)
 - [Klasse fra Det Kongelige Opfostringshus - kbh billeder.dk](#)
- Krig:
 - [Kassebil trukket af hest - kbh billeder.dk](#)
 - [Tysk flag på d'Angleterre - kbh billeder.dk](#)
 - [Beskyttelse af skole - kbh billeder.dk](#)
 - [Sandsække i Stormgade - kbh billeder.dk](#)
 - [Turistbil trukket af hest - kbh billeder.dk](#)
 - [Rådhuspladsen - kbh billeder.dk](#)
 - [Børsgade - kbh billeder.dk](#)
 - [Bombardementet af Den Franske Skole - kbh billeder.dk](#)
 - [Bombardementet af Den Franske Skole. Redningsarbejdet ved skolen - kbh billeder.dk](#)

Eleverne udvælger et foto og skriver så mange undrespørgsmål til det, som muligt. Ovenstående links er blot forslag til fotos. Disse fotos stammer ikke nødvendigvis fra den pågældende bydel, som kildepakken omhandler, men giver mere et indblik i arbejds-, krigs- og skolelivet i København. Læreren kan selvfølgelig udvælge andre og mere lokale fotos, hvis det ønskes. Eleverne præsenterer deres spørgsmål i klassen. Spørgsmålene bruges igen under punkt 3 – *kildearbejde*.

Elever på 3.-4. klassetrin kan farvelægge de gamle fotos så realistisk som muligt. Øvelsen kan indledes med en dialog om verden var sort/hvid i gamle dage? Kan vi være sikre på, at fx himmel og træer havde samme farve som i dag? Afslutningsvis

præsenterer eleverne deres farvelagte fotos, og læreren faciliterer en klassesamtale, der fokuserer på, at eleverne via deres farvelægningen har fortolket kilden og dermed skabt en ny kilde. Alternativt kan eleverne også "modernisere" et sort/hvidt foto. Her skal de tegne de kendetegn, der mangler for at gøre det nutidigt. På den måde bliver deres refleksioner over fortid og nutid meget tydelig.

2. Aktivering af forforståelse

Inden uddraget læses, kan klassen have en dialog om, hvordan eleverne tror det var at gå i skole eller på arbejde i gamle dage. Læreren læser uddraget fra erindringen højt for eleverne. Indskoling- og mellemtrinselever kan tegne under oplæsningen. Deres tegninger kan efterfølgende danne grundlag for en dialog om deres forskellige tegninger og dermed tolkninger af uddraget. I forlængelse heraf kan man tale med eleverne om, at de gennem deres tegninger har skabt nye kilder.

3. Kildearbejde (oplysninger og spørgsmål)

Eleverne kan med fordel læse uddraget igen, inden de noterer erindringens oplysninger. Eleverne kan udfylde oplysninger ud fra følgende punkter og inden de arbejder med spørgsmålene. Elever på 3.-4. klassetrin kan også udfylde disse oplysninger. Enten individuelt eller fælles i klassen:

- Kilde: Hvilken type kilde er det?
- Navn/årstal: Hvem har skabt kilden og hvornår? Hvad ved vi om kildens afsender?
- Hvilken hændelse/begivenhed handler uddraget om?
- Hvornår tror du hændelsen er sket?
- Er der ord, du ikke kender?

Derefter kan klassen have en dialog, med udgangspunkt i de oplysninger de har skrevet i skemaet. Eleverne besvarer spørgsmålene, hvorefter de kan vende tilbage til de spørgsmål de stillede til fotografiet og undersøge, om arbejde med kildespørgsmålene har hjulpet dem til at besvare spørgsmålene. I stedet for, at eleverne stiller 3-5 spørgsmål, kan de også stille et spørgsmål til erindringen, som undrer dem. Fx "Hvorfor er drenge og piger opdelt i skolen?" Mht. kildespørgsmålene kan læreren differentiere dem alt efter klassetrin. Mellemtrinselever kan arbejde med spørgsmål, der omhandler tekstforståelse og udskolingselever kan arbejde med spørgsmål af mere problematiserende og diskuterende art.

4. Konstruktion

På baggrund af arbejdet med erindringsuddraget udarbejder eleverne en oversigt over, hvordan hverdagen ser ud for dem. Hvor meget tid bruger de hver især på skole, fritid, arbejde og lignende. Derefter udarbejder de en oversigt, hvordan de tror en mælkedrengs dag kunne have set ud. Hvor meget tid har han brugt på skole, arbejde, fritid og lignende. Alternativt kan de også udarbejde en oversigt over, hvordan de tror Arrild, Erik og Hennings hverdag har set ud.

På baggrund af deres tidsoversigter kan de også producere deres egne erindringer, hvor de beskriver deres skolegang og evt. fritidsarbejde. Alternativt kan de skrive en samlet tekst om, hvad de nu ved om *skoleliv*, *arbejde* eller *krig* i gamle dage. Et andet produkt kan være, at de skal skrive et afsnit/kapitel til en historiebog for børn i 1.-3. klasse med fokus på det tema, de har arbejdet med. Her skal de bearbejde de oplysninger de er kommet frem til i deres kildearbejde og fokusere på, hvordan de formidler deres historiske viden.

I forhold til udskolingsklasser kan læreren vælge, hvor meget konstruktionsdelen skal være rettet mod afgangseksamen. De spørgsmål som de stiller til fotoet i starten, kan de arbejde videre med og udvikle til problemstillinger. Eller de kan udarbejde problemstillinger på baggrund af erindringsuddrag og fotos. Derudover kan eleverne undersøge kvarteret, der omtales i erindringen vha. fotos på www.kbh billeder.dk.

5. Præsentation/fremlæggelse

Afslutningsvis kan eleverne fremlægge deres arbejde og produkter. Det kan være deres tidsoversigter, eller erindringer om deres egen skolegang. Begge dele kan være ledsaget af billedmateriale, der understøtter deres arbejde. Hvis de har skrevet deres egen erindring, kan man også have en afsluttende dialog om at være historieskabende. Her kan man tale med eleverne om, hvad de tror deres erindringer kan fortælle om 100 år og hvad de ikke kan fortælle. På den måde kan deres egne erindringer være med til at tydeliggøre for dem, at kilders brugbarhed afgøres af, hvad man skal bruge dem til, og hvordan man spørger.

Jytte Kaalund Larsen – erindring 1019, 1995

Skoleliv – kildearbejde

Efter I har udfyldt kildeoplysningerne, arbejder I med disse spørgsmål:

1. Hvad handler uddraget om? Genfortæl det med dine egne ord.
2. Hvad synes du, Jytte har valgt at fortælle om i sin erindring om skoletiden?
3. Hvilket indtryk får du af lærerne i Jyttes erindring? Find teksteksempler.
4. Hvad synes du erindringen kan fortælle om at gå i skole i starten af 1900-tallet? Hvad kan den fortælle om at være barn i den periode? Find eksempler fra erindringen.
5. Hvordan har skolegangen forandret sig? Kan man bruge Jyttes erindring til at sige noget generelt om udviklingen fra dengang og til nu? Hvilke kilder skulle man ellers bruge?
6. Hvad tror du, Jytte føler hun skulle have gjort oprør imod? Hvordan tror du, Jytte har det med, at hun går 9 år i skole? Hvorfor tror du, hun ikke skal gå længere tid i skole? Hvad fortæller det om perioden?
7. Vælg 3-5 ord som du ikke kender fra skemaet. Omformuler dem til spørgsmål. Fx "Hvad betyder..." eller "Hvorfor skal Jytte...". Research på de ord, I ikke kender og frem til svaret.
8. Find dine kildeoplysninger. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Jytte beskriver? Er hun tæt på eller langt fra i tid? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?

Anna Lyngberg-Larsen - erindring 1003, 1995

Krig – kildearbejde

Efter I har udfyldt kildeoplysningerne, arbejder I med disse spørgsmål:

1. Hvad handler uddraget om? Genfortæl det kort med dine egen ord.
2. Hvad synes du Anna har valgt at fokusere på i sin erindring om besættelsen?
3. Hvad synes du uddraget fortæller om besættelsestiden i Brønshøj? Hvilket indtryk får du af livet i bydelen? Find eksempler i kilden. Synes du man kan bruge erindringen til at sige noget generelt om besættelsen? Hvorfor/hvorfor ikke?
4. Anna fortæller om forskellige måder man kan fyre på og varme huse op. Research på de forskellig optændingsformer. Hvilke oplysninger kan du finde om dem og hvorfor tror du man brugte dem under besættelsen?
5. Anna beskriver også, hvordan de engelske bombefly flyver hen over hendes hus, da Shellhuset bliver bombet. Hvad er det for en aktion hun beskriver? Du kan evt. finde billeder fra fejlbombningen af Den Franske Skole på Frederiksberg på kbhbilleder.dk.
6. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Edit skriver om? Er hun tæt på eller langt fra i tid i forhold til de begivenheder, hun beskriver? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?
7. Vælg 3-5 ord som du ikke kender fra skemaet. Omformuler dem til spørgsmål. Fx "Hvad betyder..." eller "Hvorfor skal Anna...". Research på de ord, I ikke kender og frem til svaret.

Else Haagensen – erindring nr. 1105, 1995

Skoleliv – kildearbejde

Efter I har udfyldt kildeoplysningerne, arbejder I med disse spørgsmål:

1. Hvad handler uddraget om? Genfortæl det med dine egne ord.
2. Hvad synes du, Else har valgt at fortælle om i sin erindring om skoletiden?
3. Hvad fortæller det om perioden og Brønshøj som bydel, at børnene afleverer en spand på vej til skole og henter spanden fuld med mælk på vej hjem.
4. Hvordan har skolegangen forandret sig? Kan man bruge Elses erindring til at sige noget generelt om udviklingen fra dengang og til nu? Hvilke kilder skulle man ellers bruge?
5. Hvorfor tror du, at Else ikke behøver at gå længere tid i skole, fordi hun skulle giftes, når hun bliver voksen? Hvad fortæller det om perioden?
6. Vælg 3-5 ord som du ikke kender fra skemaet. Omformuler dem til spørgsmål. Fx "Hvad betyder..." eller "Hvorfor skal Else...". Research på de ord, I ikke kender og frem til svaret.
7. Find dine kildeoplysninger. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Else beskriver? Er hun tæt på eller langt fra i tid? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?

Svend Barmer – erindring 1021, 1995

Krig – kildearbejde

Efter du har udfyldt kildeoplysningerne, arbejder du med disse spørgsmål:

1. Hvad handler uddraget om? Genfortæl det med dine egne ord.
2. Hvad synes du uddraget fortæller om besættelsestiden i Brønshøj? Hvilket indtryk får du af livet i bydelen? Find eksempler i kilden. Synes du man kan bruge erindringen til at sige noget generelt om besættelsen? Hvorfor/hvorfor ikke?
3. Svend nævner den 29. august 1943. Hvad sker der den dag og hvorfor er det en særlig under besættelsen?
4. Svend skriver, at han bliver en del af vagtværnet. Undersøg hvad vagtværnet var og hvorfor det blev oprettet.
5. Vælg 3-5 ord som du ikke kender fra kildeoplysningerne. Omformuler dem til spørgsmål. Fx "Hvad betyder..." eller "Hvorfor har Niels...". Research på de ord, I ikke kender og frem til svaret.
6. Find dine kildeoplysninger. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Svend beskriver? Er han tæt på eller langt fra i tid? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?